

אדם, [האם אותו אדם יכול להתיר לו לבדו], שהרי כך הוא הדין בכל נידוי, שהמנדה בכחו להתיר לבדו?

אמר ליה רב אשי לרבינא: אינו מועיל בלא עשרה דמתנו או תנו הלכתא, כי:

אפשר שלשמותיה שויהה שליה [אף שלנדות נעשה המנדה שליה] מן השמים, למישרי ליה לא שויהה שליה [להתיר את הנידוי לא נעשה שלוחו של מקום].

אמר שאל ליה רב אחא לרב אשי:

אם שמתיה ושרו⁽¹⁶⁾ ליה בחלמיה [נידוהו ואף התיירוהו בחלום], מאי דינו האם צריך הוא התרה, או ש"הפה שאסר הוא הפה שהתיר?"

אמר ליה רב אשי לרב אחא:

כתיב [ירמיה כג]: "הנביא אשר אתו חלום יספר חלום, ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת, מה לתבן את הבר נאם ה"⁽¹⁷⁾,

ולמדנו: **כשם שאי אפשר לבר [תבואה] בלא תבן [קש] —**

כך אי אפשר לחלום בלי דברים בטלים, ומי ב-ח יודע אם אין התרת הנידוי ה"דברים בטלים" של החלום הזה.⁽¹⁾

אדם הנודר נדר, ומתחרט על נדרו, ומבקש מהחכם להתיר את נדרו — צריך שיבוא בעצמו בפני החכם, ואינו יכול לעשות שליה במקומו, שיבוא לחכם ויבקש עבורו את התרת נדרו.

רבינא⁽²⁾ הוה ליה נדרא לדביתהו [לאשתו של רבינא היה נדר] שהיתה רוצה להתירו אצל חכם.

אתא בא רבינא לקמיה דרב אשי.

אמר ליה [שאל רבינא את רב אשי]:

בעל — מהו שיעשה שליה להרמת אשתו? האם יכול הבעל לייצג את אשתו, כאילו היא

כעין היתר נידוי במקצת, כיון דבזה מגינים עליו מן היסורים.

16. מסתבר שהגירסא הנכונה היא: שמתיה ושרא ליה בחלמיה, כלומר: נידוהו אדם בחלום, והוא עצמו היתיר לו.

17. פירוש: "הנביא אשר אתו חלום יספר חלום", מהראוי שהנביא אשר אתו חלום פשוט ודמיוני, יספרנו בדרך ספור חלום בעלמא; "ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת", מי אשר בחלום אדבר בו, הוא ידבר דבר ויאמת אותו, רצה לומר, חלום כזה יוכל לספר בדרך ספור נבואה; "מה לתבן את הבר נאם ה'", מה ענין

תבן להידמות עם הבר, רצה לומר, מה ענין חלום דמיוני להדמותו עם חלום נבואי, מצודות.

1. נסתפק הר"ן, אם מי שנידוהו בחלום צריך לנהוג בכל דיני מנודה.

והוסיף הר"ן: "אין ללמוד מכאן למי שנדר בחלום שיהא צריך היתר, דהכא היינו טעמא משום דאיכא למימר שמן השמים נידוהו, מה שאין לומר כן בנדר, אלא שראיתי לרשב"א ז"ל בתשובה, שמעשה בא לפניו והצריכו היתר".

2. השמועה מתבארת בפנים על פי שיטת הרמב"ם שהביא הר"ן, ובהערות תתבאר שיטת התוספות.

[אם כבר מכונס בית הדין, יכול הבעל להיעשות שליח לחרטת אשתו].⁽⁵⁾

וכך הוא ביאור ספקו של רבינא, והמענה של רב אשי –

מבחינה עקרונית יכול כל אדם להיעשות שליח עבור חברו, ולספר לבית הדין את הסיבות שבגללן יוכל בית הדין להתיר את הנדר.

אלא, שהסתפק רבינא, האם גם הבעל נאמן על כך, או שמא יש לחוש שהיות ונדרי אשתו קשין עליו, הוא יוסיף דברים, מדעתו, בנימוקי חרטתה.

וענה לו רב אשי: אם בית הדין כבר מכונס, שפיר דמי, כי היות ואין לבעל טירחא בדבר, לא חיישינן שמא יוסיף מעצמו דברים על חרטתה.

אבל אם טרח הבעל, וכינס בית דין לשם כך, מצטרף גורם הטירחה [שאינו רוצה ליגע לריק], אל הגורם שנדריה קשין אצלו, ומכח שני הגורמים הללו יש לנו לחוש שמא יוסיף מעצמו בחרטתה, ולכן אין מקבלין הימנו את חרטתה.

ואגב שהזכירה הגמרא את ההלכה שאין לחכם להתיר נדרים במקום רבו, מוסיפה על

עצמה באה בפני החכם, מכח הכלל ש"אשתו של אדם היא כגופו", אן שהיא צריכה לבוא בעצמה לפני החכם?⁽³⁾

אמר ליה רב אשי לרבינא: אי מכנפין, אם מכונסים חכמי הבית הדין לצורך דיון בענין אחר, אין, אכן יכול הבעל לבוא אז בפניהם, ולבקש שיתירו את נדר אשתו.

אבל אי לא מכונסים חכמי הבית הדין, אלא שהוא רוצה לכנסם לצורך זה – לא!

והיינו, שלא הקילו לאפשר לבעל לייצג את אשתו, אם לא שהיו חכמי הבית מכונסים, היות ומן הראוי הוא שתבוא אשתו הנודרת עצמה בפני בית הדין.

שמע מינה מתשובתו של רב אשי – תלת, שלשה ענינים!

א. שמע מינה: בעל נעשה שליח לחרטת אשתו.

ב. ושמע מינה: לא יאלי [אין זה ראוי לחכם] למישרי נדרא באתריה דרביה [להתיר נדר במקום רבו, בגלל כבוד רבו]. שאם לא כן, למה לא התיר רבינא עצמו את נדרי אשתו, יחד עם שנים אחרים.⁽⁴⁾

ג. ושמע מינה: כי מכנפין – שפיר דמי

4. הוסיף הר"ן: ואפילו אם תמצוי לומר, דהכא שאני משום ד"אשתו כגופו", ואינו יכול אפילו להצטרף עם אחרים, מכל מקום היה אומר לתלמידו שיתירו לה.

5. השמועה נתבארה על פי שיטת הרמב"ם שהביא הר"ן.

3. אבל שליח אחר אינו יכול לבוא במקום האדם הנודר. כן היא שיטת הרמב"ם שהביא הר"ן, והביאו על זה ראיה מירושלמי כמבואר בר"ן. וב"ק"ן אורה תמה מה המקור לזה! כתבו התוספות, שאותו נדר היה מן הנדרים שאין הבעל יכול להפר, או שכבר הקים רבינא את נדרה, וראה עוד שם.

כך הגמרא הלכות נוספות:

ושמתא, נידוי — יכול החכם להתיר **אפילו באתרא דרביה**, במקום רבו.

ואגב דאיירי בשמתא, מוסיפה עוד הגמרא: (6)

ויחיד מומחה [חכם מובהק ובקי בהלכות] (7) **שרי שמתא**, מתיר הוא את הנידוי לבדו, ואין צריך בית דין. וכן מתיר יחיד מומחה את הנדר.

אמר רבי שמעון בר זביד, אמר רבי יצחק **בר טבלא**, אמר רבי חייא אריכא דבי רבי אחא, אמר רבי זירא, אמר רבי אלעזר, אמר רבי חנינא, אמר רבי מיאשה משמיה דרבי יהודה בר אילעאי:

מאי מהו ביאור הכתוב **דפתיב בספר מלאכי** [פרק ג] **"וזרחח לכם יראי שמי"**?

מי הם הללו שהכתוב קורא אותם "יראי שמי"? —

אלו בני אדם, שהן יראין להוציא שם שמים **לבטלה**. (8)

ומאחר ששפירשה הגמרא את תחילת הפסוק, מוסיפה הגמרא לבאר את המשך הפסוק:

"שמש צדקה ומרפא" —

אמר אביי: שמע מינה **חרגא דיומא מסי** [אבק הנראה בקרני החמה החודרות דרך החלון, מרפא]. (9)

ופליגא הך דאביי, המפרש "שמש צדקה" על "חירגא דיומא" — על הא דאמר רבי **שמעון בן לקיש**.

דאמר רבי שמעון בן לקיש: אין גיהנם **לעולם הבא**! (10)

6. תוספות.

בפרק ז מהלכות תלמוד תורה.

8. ראה במהרש"א מה שביאר בזה.

9. הקשה הרא"ש: למה לא אמר שהחמה עצמה מרפאת, וכמבואר בכבא בתרא טז ב "אמר רבי שמעון בן יוחי: אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרוואה אותו מיד מתרפא. ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם תלאה הקב"ה בגלגל חמה. אמר אביי: היינו דאמרי אינשי: אידלי יומא [הוגבה היום, כשהחמה זורחת] - אידלי קצירא [מיקל החולין]".

10. כתב הר"ן: לא לאחר מיתה קאמר, כי ודאי איכא גיהנם לרשעים, אלא לעתיד לבוא, לאחר תחית המתים, קאמר.

7. כתב הר"ן: יש מי שאומר, שדוקא "סמוך" [איש מפי איש עד משה רבינו] מתיר את הנדר או הנידוי. ולא נהירא. אלא כל שהוא חכם מובהק ובקי בהלכות נדרים, אף על פי שאינו סמוך הרי הוא מתיר נדר ונידוי, שהרי גבי התרת נדרים לא כתיב בפרשה "אלהים" דמשמע סמוכין, אלא "ראשי מטות" [וכמו שנאמר בתחלת פרשת מטות: וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר]. והביא ראיות לזה. עוד כתב הר"ן: ויש מי שאומר, כמו ששלשה הדיוטות מתירין את הנדר במקום שאין מומחה, כך מתירים הם את הנדוי במקום שאין מומחה, שהנדוי אף הוא נדר, וכמו שמצינו בסנהדרין [סח א] גבי נידוי: "הותר הנדר". הרי מוכח שנדוי נמי "נדר" הוא קרוי. וכן דעת הרמב"ם

נדרים, שבהם מגדיר הנודר או הנשבע או המקבל עליו נזירות, את דבריו, והם חלים לפי משמעותן.

האומר "כנדרי רשעים" — הרי זה נדר בנזיר, ובקרבן, ובשבועה.

לפי שדרך הרשעים לנודר ולהשבע.

[ואינם רשעים ממש, אלא כיון שאין ראוי לכשרים לנהוג בנדרים ובשבועות, נקראים הללו שנודרים ונשבעים בשם "רשעים"].

והיינו, שאם אמר "כנדרי רשעים הריני", כאשר עבר לפני נזיר, הרי זה יד לנזירות.

ואם אמר "כנדרי רשעים עלי", והיתה לפניו בהמה — הרי זה יד לנדר של התחייבות להביא קרבן.

וכן אם אמר "כנדרי רשעים הימנו", והיה לפניו ככר לחם — הרי זה יד לאיסור נדר.

אך אם אמר "כנדרי כשרים" — לא אמר כלום, כיון שאנשים כשרים אינם מחייבים עצמם בנדר.

אך אם אמר "כנדבותם של כשרים" — הרי זה נדר בנזיר ובקרבן, כיון שהכשרים נודכים קרבנות ונוהגים בנזירות.⁽¹⁾

לעתיד לבוא, לאחר תחיית המתים, לא יהיו אותם רשעים שנידונו "לחרפות לדראון עולם"⁽¹¹⁾ נידונין בגיהנם.

אלא בכך יהיו נידונין:

הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה — צדיקים מתרפאין בה.

ורשעים — נידונין בה, שמצטערים מחומה. צדיקים מתרפאין בה —

שנאמר: "זרחח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה".

ולא עוד, אלא שהצדיקים מתעדנין בה.

שנאמר [סיום הפסוק הוא]: "ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק". כעגלים הנכנסים ל"רבקה" להתפטם.⁽¹²⁾

ואילו הרשעים — נידונין נענשים בה!

שנאמר [בפסוק הסמוך לו מלפניו]: "הנה היום בא בוער כתנור, והיו כל זדים וכל עושה רשעה קש, וליהט אותם היום הבא".

מתניתין: א-ט

המשנה שלפנינו מביאה סוג חדש של ידות

11. וכמו שנאמר בדניאל [יב ב]: "ורבים מישני אדמת עפר יקיצו [יחיו המתים, רש"י], אלה לחיי עולם, ואלה לחרפות לדראון עולם".

12. רש"י

בנזיר!
ותירץ הר"ן, שכונת המשנה לומר שהנודב הוא "נודר יותר בנדבת נפשו, ומעשיו יותר רצויים", כי הנודר רק מבטיח להקדיש קרבן, ואילו הנודב מקדישו מיד.

ובדומה לכך בנזיר, אף על פי שיש שם רק אפשרות של קבלת נזירות מיד, בכל זאת, מי שהכוונה שלו לנזירות רצויה יותר נקרא "נודב", ומי שכוונתו אינה רצויה כל כך נקרא "נודר".

1. תמה הר"ן, הרי החילוק בין נדר ונדבה הוא בכך שהנודר אומר הרי עלי להביא קרבן, והנודב אומר הרי זה קרבן, וחילוק שכזה לא נמצא